הרב ישעיהו הילברזן
כולל שע"י ישיבת יד אהרן ב"ב

יסוד שם גג*)

לרבנן יסודו במה שאין לו הגדרה עצמית, שנוצר מעצמו מחמת הבית שמתחתיו, ללא יעוד תשמיש מוגדר

לפום ריהטא היה נראה (כמו שכתבנו בגיליון הקודם), שיסוד דין גג הוא במה שאמנם הוא אינו תשמיש תדיר כבית, אך עכ"פ עבור בעל הגג יש לו תשמיש מיוחד, כדירה (וכדמשמע קצת מרש"י ר"פ), ולכן לרבנן כל גג חשיב בפ"ע ואסור לטלטל מגג לגג. והיינו מה שאמרו "כשם שדיורין חלוקין למטה כך דיורין חלוקין למעלה", שהדיורין בגג עיקרן בדיורין למטה, אלא שכיון שאין תשמישן תדיר כ"כ, לרבנן שוו לחצר, שאין תשמישה מיוחד, כי בד"כ היא חצר של שותפין (וגם אם היא חצר של יחיד תשמישה זהה לחצר של רבים, ועי' עוד לשון רש"י סוף צ: ד"ה וחצירות וצ"ע). על כן לרבנן מטלטלין מגג לחצר, מפני שיש להשוות את תשמישיהן , זה כי אינו תשמיש מרובה וזה שאינו תשמיש מיוחד.

ודעת ר"מ שכל גגות העיר רשות אחת הן, אך אסור לטלטל מגג לחצר, כדמשמע מהלשון: "גגין וחצירות וקרקיפות כל אחת רשות לעצמה", וכדאמר רב יהודה בגמ' (צא.). ובגמ' (צ:) הקשו לרב, שסבר דגג חשיב כמוקף לדירה, למה ייאסר, ותירצו משום דר"מ אית ליה גזירת תל. אולם, משמע דלדעת שמואל, דסבר דלא חשיב כמוקף לדירה וגג יותר מבית סאתיים אסור בטלטול יותר מד', ניחא דלא חשיבי כ"כ כדיורין, כמו חצר. ואף בפחות מב"ס כן הוא, כמש"כ התוס' (שם ד"ה לשמואל). ואף שלרבנן שרי לטלטל לחצר, הלא רבנן סברי דכשם וכו', וחשיב יותר כשם דירה, ועל כן שרי לטלטל לחצר, משא"כ לר"מ, דלא אמרינן "כשם", הוי גג כקרפף אף בפחות מב"ס, ואין מטלטלין ממנו לחצר, כ"כ בחכמת שלמה בביאור דברי התוס' (שם ד"ה ורב).

אולם אכתי יש לעי' טובא, דהלא בגמ' מקשי דלפי שמואל לרבנן יהיה שרי לטלטל מגג לקרפף, וזה לכאורה תימה, דהא אמרינן דלרבנן הוו כדירה, שע"כ

*) המשך ממאמרנו בגיליון הקודם "כל גגות העיר".

שרי לחצר. ומש"כ התוס' דגם דין קרפף קצת יש לו, דהא אם יהיה יותר מב"ס יהיה ככרמלית לשמואל ולא שרי לטלטל בו יותר מד', אינו מובן מה גדרו של דבר זה, האיך ייחשב גג בעת ובעונה אחת - כבית ודירה, לעניין לטלטל מגג לגג, וכחצר, לעניין לטלטל ממנו לחצר כל שהוא פחות מב"ס. הרי עכ"פ שם דירה לו, כלשון התוס' ע"א (ד"ה הכא), ויחד עם זאת ייחשב גם כקרפף, ויהיה שרי לטלטל ממנו לקרפף אחר, אלמלי גזירה דשמא יפחת הגג, כמו שאמרו בגמ' (וגם גז' זו תמוהה טובא וכמש"נ אי"ה להלן). וזה דבר קשה טובא, האיך יכללו בו כל סוגי הרשויות הללו גם יחד, וצ"ע.

אלא שמה שנראה לבאר בעיקר יסוד שם גג (לאפוקי מסברא ראשונה הנ"ל), בהקדם ביאור הריטב"א (שם) לדינא דספינה, דקאמר שמואל דחשיבה כקרפף יותר מב"ס שלא הוקף לדירה, מפני שמחיצות ספינה להבריח מים עשויות. ויש להבין, דמשמע דהספינה מחמת עצמה נועדה לדיורין, דהא מקום פיתא ולינה היא, אלא שמחיצותיה שלא לשם דירה, ולכא' תהיה מכאן ראיה דלא כהתה"ד (ס' עה), דסבר דכל מקום דיורין, גם אם נעשות המחיצות מעצמן, חשיב כמוקל"ד, וצ"ע. אמנם עי' בריטב"א, דבאר דכל שלא הוקף לדירה הוא סימן דלא חשיב לו לתשמיש מדלא הקיף אותו, עי' שם לשונו (ולפי זה נראה שרב אמנם חלק ע"ז, אבל הוא הסכים עם עצם העיקרון דלהבריח מים עשויות, וניחא יותר דברי התוס' לעניין תחומין, דלר"ז אמרינן סברא זו אף לרב).

ולפי זה גם גג, דמחיצות למטה עשויין לכו"ע, כמש"כ רש"י (צ: ד"ה מאי שנא), אלא שרב סבר דמ"מ אמרינן מחמת הגוד אסיק דחשיב כאילו איכא דיורין למעלה, הלא יהיה מוכח דאליבא דאמת לא חשיב הגג לתשמיש כלל, מדלא עשה לו מחיצות, כמש"כ הריטב"א, ואם כן נראה שלא יתכן כלל לתפוס שגג בעיקרו תורת דיורין עליו, ולא עוד אלא מחמת ה-"כשם" וכו' לרבנן הוי ממש כדיורין למעלה, ועל כן אין מטלטלין מגג לגג, דהא באמת לא חשיב כלל כדיורין.

אלא שבהכרח צ"ל, דיסוד דין גג הוא מחמת דבאמת לאו מידי הוא, שהרי הוא לא נעשה מחמת עצמו לשום תשמיש כלל, אלא מחמת שלכל בית יש גג ממילא נעשה מקום קצת לתשמיש בלא מכוון מתחילה, וללא הגדרת תשמיש כלל (דהא חזינן דלא עביד ליה כלל מחיצות וכנ"ל). לפיכך, למרות שהגג מקבל הגדרה מהדיורין

שלמטה, אין זה מחמת שהוא מיוחד בתשמישו, אלא להפך, מחמת שהוא בטל לגמרי ואין כל עניינו אלא מחמת תוצאת הבית שמתחתיו, ממילא הוא מקבל שם מחמת הדיורין שמתחתיו (ולשון התורי"ד [בסוגי' דב' אמות בגג וכו'] "דגג הוא מסומן מחמת הבית שלמטה גרידא", מורה קצת על הגדר שנתבאר כאן). אלא שיש לעיין לדברינו מה יהיה הדין בגג שיש לו מחיצות ממשיות ע"ג, האם נימא שישתנה דינו, או דנימא דהא מיהא כיון שבד"כ אין לו מחיצות, שם הגג ומעמדו לא משתנה, וצ"ע.

ולשמואל, שלא החשיבו מחמת כך למוקל"ד, הלא דינו בעצם כקרפף, אלא שעכ"פ נראה דלא חשיב כגינה, שהיא מקום המופקע מדיורין. זאת, מפני שלגג אין הגדרה חיובית בשום אופן, ולכן על אף שהוא לא חשיב כמוקף לדירה, וביותר מב"ס אסור לטלטל בו (עי' לשון תוס' הרא"ש על התוס' הנ"ל של מחיצות למטן עשויות), כל שאינו ב"ס רשאי לטלטל ממנו לחצר לרבנן, משום שעכ"פ אינו כגינה, המופקעת מחמת תשמישה משם דיורין, משא"כ בגג, שאין לו יעוד תשמיש כלל, כל מקום שמשתמש איתו הוי כחד עימו.

ומאידך, הקשו דלשמואל בעי להתיר לטלטל ממנו לקרפף, משום דכיון דאין למקום זה הגדרה חשיב הוא כקרפף, ואין סיבה שייאסר לטלטל ממנו אליו.

ובגמ' אמרו שהטעם לאסור לטלטל מהגג לקרפף, לשמואל אליבא דרבנן, הוא גזירה שמא יפחת הגג, ובארו התוס' (צ: ד"ה ולשמואל) דהגזירה היא שמא יפחת הגג ויהיה כדירה עצמה, ולא אמרינן שנחשב כהוקף ולבסוף ישב, משום דמלכתחילה לאו שם קרפף גמור הוא, דהא מטלטלים ממנו לחצר. וכל העניין נראה סתום, הן עצם הגז', שנראה רחוק מהשכל לגזור שמא יקרה דבר רחוק כזה ולא ישים לב, ועוד דכולה הא הוי רק איסור דרבנן, והוי כגזירה לגזירה ומאי כוליה האי, וצ"ע.

אולם לדברינו יש מעט למתק העניין, דכיון דיסוד גג מעיקרו נוצר מחמת הדירה שלמטה ממנו (כיון והוא עצמו לית ליה מדיליה מידי), שע"כ אסרי רבנן לטלטל מגג לגג, דחשיב כמסומן מחמת הדיורין שמתחתיו, על כן סברי שאף שמעיקר דינא הוי שרי לטלטל ממנו לקרפף, מכל מקום יש לאסור, מחמת שמעיקרו חשיב כדיורין מחמת הדירה שלמטה, ויכול להיות שיפחת הגג ויהיה לגמרי כדירה שתחתיו, דבודאי לא חשיב כהוקף ולבסוף ישב, דהרי לאו שם קרפף עליו, כגינה

שהיא מופקעת מדיורין אבל הוא אינו רק לא בכלל שום הגדרה מצד עצמו, וכשמתחבר לדירה הוי חד עימה, ועל כן יש לאסור מיהא לטלטל ממנו לקרפף ולהחשיבו כדירה לעניין זה, (אמנם בגמ' לא משמע כן מדהקשו מכל קרפף שנגזור שמא יפחת וצ"ע).

וכל זה לרבנן, דסברי דכל גג רשות לעצמו, אולם לר"מ אליבא דשמואל לא הקשו שיטלטלו מגג לחצר, כמו שהק' בגמ' לרב שסבר שחשיב כמוקל"ד והוי כדיורין. ובארו התוס' (שם) משום דלר"מ חשיב לעולם אליבא דשמואל כקרפף ואף בפחות מב"ס. ולדברינו (דא"א כבר לפרש מחמת החילוק שבין ר"מ לרבנן בגלל שם הדיורין למעלה לרבנן, דהא גם לרבנן לא הוי באמת דיורין למעלה אלא זה רק סימון בעלמא), יש לפרש, דלר"מ כיון שכל הגגין רשות אחת ולא אמרינן כשם וכו', הרי מראה הדבר שגגין יש בהם שימוש מצ"ע, שע"כ לא אמרינן שהם רק כמסומנים מחמת הדירות שמתחתיהם, אלא יש להם בעצמם שם דירה מחמת שימושם העצמי.

ועל כן אין להקשות לר"מ אליבא דשמואל שיטלטלו ממנו לחצר, דכל תשמיש של גגות חצירות וקרקיפות לר"מ חשיב כמין וסוג בפ"ע מחמת תשמישו המיוחד (דגם גג איכא ליה תשמיש מסוג מסויים לר"מ, ואין כל הגדרתו כבטל לבית, כלדרבנן) ואין סברא שיטלטלו מזה לזה, ורק הקשו אליבא דרב שמחשיב גג כמוקל"ד ודמיא יותר לחצר שיטלטלו ממנו לחצר לולי גזירת תל, אולם לשמואל, דלא הוי כמוקל"ד, לרבנן הוי כמקום לא מוגדר ושרי לטלטל ממנו מעיקר דינא לכל מקום, הן לחצר הן לקרפף (לולי הגז'), ולר"מ לא שרי אלא בגג עצמו, מחמת הגדרתו העצמית, וכמש"נ.